

Hospinews Focus :

« De kunstenaar in een zorgomgeving, een cartografie », een film van Isabelle Rey.

Juni 2014

Interview door: Emmanuelle Vanbesien

Uitgever: Hospichild.be / vzw cmdc-cdcs asbl

Dit betreft een artikel onder voorbehouden rechten op basis van de licentie Creative Commons *Auteurschap – Geen commercieel gebruik – Geen wijziging - 2.0 België* (CC BY-NC-ND 2.0).

U mag:

* dit artikel kopiëren, verspreiden en openbaar maken

Onder de volgende voorwaarden :

* Auteurschap — U moet de naam van de originele auteur vermelden op de wijze aangeduid door de auteur van het werk of door de rechthebbende die u de toestemming geeft (maar niet op een wijze die suggereert dat ze u steunen of het gebruik van de creatie goedkeuren).

* Geen commercieel gebruik — U mag deze creatie niet aanwenden voor commerciële doeleinden.

* Geen wijziging — U mag deze creatie niet wijzigen, veranderen of aanpassen.

Voor aanvragen tot verspreiding die niet onder deze voorwaarden vallen moet u mailen naar evanbesien@hospichild.be

Bijzonder, ontroerend, gevoelig. Deze vrouw filmt - met de camera op de schouder – kunstenaars die hun ding doen in een ziekenhuisomgeving. Onbegrijpelijk dat ze zich niet stoot aan bedden en tafels, of aanbotst tegen met gehaaste verpleegkundigen in de gangen.

Isabelle Rey vergezelt de kunstenaars met een discreet, maar bijzonder opmerzaam oog. Beiden houden de adem in voor ze een kamer binnengaan, wisselen een blik uit voor ze samen de gang oversteken, kruisen een glimlachende verpleegkundige, raken vertederd door een vader met de baby in zijn armen, zingen een lied met een tachtigjarige... Tedere ontmoetingen met de bewoners van een psychiatrisch ziekenhuis tijdens een theaterworkshop, de tango dansend met een levengrote pop in papier maché op onhoorbare muziek. We volgen de kunstenaars in de coulissen van het ziekenhuis.

Ze zijn veel ernstiger dan hun komisch loopje laat vermoeden. Hoe bereiden ze zich voor? Wat is hun relatie met de zorgomgeving? Welke vormen van samenwerking ontstaan tussen kunstenaars en zorgverstrekkers?

Deze film van 18 minuten omvat drie hoofdstukken:

- « Vue sur les coulisses » met voorstellingen in de kamers
- « Déployer l'instant » kunstenaars tijdens workshops in de zorgomgeving
- « Empreintes et traverses » de samenwerking tussen kunstenaars en zorgverstrekkers.

Ontmoeting met Isabelle Rey

Hoe en waarom is deze film er gekomen?

Isabelle Rey: Ik maakte al eens een film in opdracht van een vzw (Le Pont des Arts, een vzw die deel uitmaakt van « Art & Santé » en ook meewerkte aan deze film) en ik volgde een opleiding voor kunstenaars in de zorgomgeving in Leuze (Henegouwen). Toen ze besloten stukjes te filmen over de praktijken van kunstenaars in het ziekenhuis, schreven ze een aanbesteding uit en uiteindelijk viel de keuze op mij.

Werden er voorafgaand afspraken gemaakt?

I.R. : Er golden vrij strenge beperkingen. Er moesten drie clips van 6 minuten gefilmd worden. De eerste handelde over het engagement, de tweede over de banden met de instellingen en de derde over het vervolg. Bij dit alles moesten in elke clip zeven groepen met zeven verschillende praktijken aan het woord komen. Dat bleek trouwens onmogelijk. Om alles te vereenvoudigen koos ik ervoor om een eerste hoofdstuk te wijden aan het engagement van de clowns en muzikanten die een voorstelling brengen aan het voetende van het bed. In het tweede deel ligt de focus op de psychiatrische workshops. De betrokken personen beheersen niet noodzakelijk dezelfde praktijken als de kunstenaars, het gaat om psychologen, opvoeders die de workshops leiden enz. Het derde deel vat de twee eerste samen. We gaan snel over naar wat het betekent om samen te werken met een instelling. We laten iedereen aan het woord, vragen ons af hoe we een vervolg kunnen breien aan dit alles en of de workshops een resultaatverbintenis inhouden.

Kon u het terrein eerst even aftasten voor u begon met filmen?

I.R. : Ik bezocht vrijwel alle plaatsen op voorhand, al mocht die fase naar mijn zin wel wat langer duren. Met een dergelijk beperkt budget kon ik evenwel niet wekenlang rondlopen en observeren. Maar ik ontmoette mensen, praatte met hen om te bekijken wat de mogelijkheden waren. Iedereen had recht op een halve of hele dag.

Gedurende hoeveel dagen werd er gefilmd?

I.R. : Een dag per groep, dus alles samen zeven dagen. Zo had ik 11 uur opnames, die ik moest monteren tot een film van 18 minuten. Ik nam even de tijd om alles te laten bezinken. Vervolgens moest ik doortastend zijn en alleen de sterkste fragmenten behouden. Ook hier beperkte het budget ons in onze mogelijkheden.

Het budget stond niet in verhouding tot de ervaren rijkdom?

I.R. : Zo is het. Gelukkig film ik graag in dergelijke omstandigheden, het is makkelijker als je alleen bent en de camera zelf draagt. Door het budget kon ik ook niet werken zoals ik wou, de mensen aanspreken en zeggen: zet je daar en dan zal ik je filmen. Ik moest mij aanpassen.

Het oogt allemaal heel ‘discreet’.

I.R. : Ja, ik volgde de kunstenaars heel discreet. De betrokkenen waren op de hoogte en verklaarden zich akkoord. De kunstenaars vroegen de instellingen vooraf om hun toestemming. Alleen jammer dat je de gezichten van de kinderen niet mag filmen. De beelden van het meisje in het ziekenhuis komen uit een film van Renelde Liégeois.

Zouden die gezichten een meerwaarde kunnen betekenen?

I.R. : Dat denk ik wel. Vooral in de psychiatrie voor kinderen en jongeren. Nu zie je enkel hun ruggen. Vanzelfsprekend begrijp ik perfect dat je mensen niet mag stigmatiseren in deze levensfase. Maar de gezichten die ik zag, de glimlach op de lippen, de duidelijke ontspanning wanneer er gezongen wordt... jammer dat je zoiets niet in beeld kan brengen. Ogen zijn veel expressiever dan een rug.

Had u wat tijd nodig voor u begon te monteren?

I.R. : Bij het filmen schrijf je vooraf een scenario uit en weet je waaraan je begint. Maar als je zoveel materiaal filmt moet je grondig sorteren, bewaren wat echt aanspreekt. Ik wou geen nietszeggende fragmenten, de beelden moeten op zich al iets vertellen, zelfs zonder commentaar. Het is een langdurige evenwichtsoefening, want iedereen moet aan bod komen binnen een tijdsbestek van enkele minuten. Je creëert een ritme, daar gaat het om bij de montage, een bijzonder boeiend werk.

Kan je zoiets alleen, zonder inspraak van een andere kunstenaar?

I.R. : Het basisvertrouwen was er en ik vertoonde een eerste versie. Er moesten slechts een paar kleine aanpassingen gebeuren. Het is niet altijd makkelijk, want soms vertelden mensen die geen deel uitmaken van Art & Santé interessante zaken, maar ik had niet voldoende speelruimte om alles te verwerken. Jammer.

Ziet u een vervolg zitten?

I.R. : Ja, de film smaakt naar meer. Kijkers willen meer vernemen, blijven een beetje op hun honger zitten. Een kwartier is te kort. We werpen vragen op, schetsen de problematiek, maar wat drijft de kunstenaars nu echt, wat is hun relatie met de instelling... Je wilt meer zien.

Wat heeft u het meeste verbaasd toen u de beelden zag?

I.R. : Ik keek echt met bewondering naar sommige workshops, naar het engagement van de mensen. Vanuit mijn opleiding bij Art & Santé kende ik hun gedrevenheid al.

Hospinews, de nieuwsbrief van Hospichild.be, website met niet-medische informatie omtrent de hospitalisatie van kinderen

Wat ze doen is niet evident. Om te beginnen zijn ze acteur, muzikant, verteller... maar daarnaast volgden ze ook een opleiding in empathisch luisteren, in het begeleiden van palliatieve zorg enz. Ze spelen niet zomaar voor 'clown', maar investeren echt in begeleiding en zoeken constant naar betere praktijken. En ze krijgen voortdurend te maken met moeilijke en emotionele situaties.

Hoe waren de reacties bij de eerste openbare vertoning?

I.R. : Er volgde een debat na de vertoning, waar iemand het probleem van de vrijwillige clowns aankaartte. Zij had het over een gruwelijke ervaring met clowns, die de kamer 'binnenvielen'. Ik hoop dat mijn film aantoont dat een rode neus opzetten niet volstaat, een clown in het ziekenhuis moet zijn vak echt beheersen. Al te veel vrijwilligers komen zomaar naar het ziekenhuis, zonder professionele opleiding of ervaring met zorgvragers. Jammer dat de tussenkomsten van artiesten niet gefinancierd worden door cultuur, nu valt het enkel onder permanente vorming of gezondheid. Het zijn echte opvoeringen aan het voeteinde van het bed, niet zomaar een bijkomende activiteit.

Bedankt en nog veel succes!

L'artiste dans les milieux de soin, une cartographie » - Isabelle Rey – Luna Blue film
Bekijk de film : https://www.youtube.com/watch?v=LHZVcBdCz_k